

בשם העיוורון

15.02.2024 | קובי מיכאל written by

המתח בין הממשל האמריקאי לישראל גדל והולך, כאשר שיקולי פנים הקשורים לבחירות בארה"ב וללחץ הגובר של האגף הפרוגרסיבי במפלגה הדמוקרטית, לצד מחאת המצביעים המוסלמים, משפיעים על מדיניות הנשיא, או לכל הפחות על זו שמוצגת בשמו, בעיקר על ידי מחלקת המדינה בהובלת מזכיר המדינה בלינקן.

הממשל האמריקאי, למרות תמיכתו המוצהרת בפירוק המערכת השלטונית והצבאית של חמאס, נחוש להביא לסיום המלחמה ברצועת עזה, גם במחיר אי-מימוש מטרות המלחמה כפי שהוגדרו על ידי ממשלת ישראל. אומנם הממשל נזהר בהתבטאויותיו וממשיך, כלפי חוץ, לתמוך במטרה של השמדת החמאס כישות שלטונית וצבאית, אלא שבפועל הוא מפעיל על ישראל לחץ בכמה מישורים שתכליתו להביא להפסקת הלחימה, מה שנתפס בעיני הממשל כתנאי הכרחי לקידום מטרותיו באזור. הלחץ מופעל בהקשר של הסיוע ההומניטרי, כמו גם בהתבטאויותיו הביקורתיות, והבלתי מוצדקות, בנוגע למספר האזרחים שנפגעו. בנוסף, הממשל לוחץ על ישראל לקדם עסקה לשחרור החטופים תמורת רצף של הפוגות ארוכות שמשמעותן, הלכה למעשה, הפסקת הלחימה. לצד זאת, הממשל האמריקאי מפגין אמונה יוקדת בנוגע לנכסיות של הרשות הפלסטינית, ולאפשרות שהיא יכולה לעבור שינוי עמוק ומהיר, כמו גם להכרח שבחזרתה לרצועת עזה, כשהמטרה המוצהרת היא הקמת מדינה פלסטינית.

מערכת הלחצים המורכבת והאינטנסיבית הזו מונעת מתפיסת הממשל את הפסקת המלחמה כתנאי למניעת התרחבות המלחמה האזורית ולעיצוב הארכיטקטורה האזורית החדשה, הנשענת על תהליך נורמליזציה בין ישראל למדינות הערביות, בדגש על ערב הסעודית, ומהצורך של הממשל האמריקאי הדמוקרטי להציג הישג מדיני כלשהו לקראת הבחירות בארצות הברית. הרתיעה העמוקה מפני התרחבותה של המלחמה האזורית באופן שיחייב השתתפות צבאית עמוקה יותר של ארה"ב, מכתוב גם את דפוס התגובה מול איראן וההסתייגות מפני פגיעה ישירה בנכסים איראניים, למרות ההבנה הברורה שלהם שאיראן מנהלת את המלחמה באמצעות שליחיה והיא "היד שמנענעת את העריסה". בראיית הממשל האמריקאי הפסקת הלחימה ברצועת עזה היא תנאי הכרחי למימוש ההישג הנדרש, והקמת המדינה הפלסטינית מוצגת כאבן הראשה של כל היוזמה והמהלך.

בכירי הממשל האמריקאי בוחרים להנדס את המציאות במזרח התיכון במנותק מההיגיון ומהמאפיינים היסודיים של המציאות. כך למשל, ההנחה שהרשות הפלסטינית אכן בשלה לשינויי עומק, לקראת מה שהם מכנים "רשות פלסטינית מחודשת". אנשי הממשל האמריקני מסרבים לשמוע ולהפנים את מה שאומרים בכירי הרשות הפלסטינית לגבי השותפות עם חמאס. כך לדוגמה דבריו של ראש הממשלה של הרשות, מוחמד א-שתייה, שאמר (10.12.2023) ש"חמאס הוא חלק מהותי מהמפה הפוליטית הפלסטינית והדיבורים של ישראל על חיסול חמאס לא יקרו

ואינם מקובלים עלינו". הממשל האמריקאי מניח שביכולתו למנוע מחמאס להיות חלק מ"הרשות הפלסטינית המחודשת".

הנחה נוספת שאיננה מתכתבת עם המציאות היא שהרשות הפלסטינית צריכה, רוצה ויכולה לחזור לרצועת עזה ולשלוט בה שליטה אפקטיבית שתאפשר את פירוזה ואת שיקומה. כל ההנחות הללו מובילות את ארה"ב לפעול באופן המכביד על ישראל להשלים את מימוש מטרות המלחמה ואשר מגדיל את הסיכוי לאי-יציבות ביטחונית ואזורית מתמשכת ומסוכנת.

אף על פי שארה"ב הקשיחה במעט את עמדתה כלפי קטר והכבידה את הלחץ עליה בכל הנוגע למהלכיה מול חמאס, במסגרת המגעים לקראת עסקה לשחרור החטופים ואפילו בכיוון של דרישה לגירוש מנהיגי חמאס מקטר, מדיניותה כלפי קטר נותרה פייסנית ומרוככת במהותה. קטר ממשיכה לבסס את מעמדה כשחקן אזורי משמעותי ומשפיע, כאשר נשיא הרשות הפלסטינית הגיע לביקור חריג בקטר, כשהוא מלווה במאג'ד פרג' ובחסין א-שיח', שני נאמניו הבכירים ברשות הפלסטינית, וביקש מאמיר קטר להסתייע בשירותי התיווך שלו מול חמאס לצורך חילוץ הסכמה של חמאס להקמת ממשלת פיוס לאומית שבראשה יעמוד טכנוקרט (כנראה מחמד מצטפא).

ללא כל קשר לתוצאות המהלך הזה, ברור שהאינטרס החשוב מבחינת קטר הוא להבטיח את שרידות חמאס כגורם שלטוני וצבאי ברצועת עזה, או לכל הפחות כגורם פוליטי משמעותי בזירה הפלסטינית. התוצאה הסופית יכולה להיות הקמת ממשלת טכנוקרטים שתקבל לאחריותה את ניהול הרשות ביהודה ושומרון ורצועת עזה. ייתכן שבכך יראו עצמם הפלסטינים משלמים את מס השפתיים לדרישה האמריקנית להקמת אותה "רשות פלסטינית מחודשת", דרישה שהם מתנגדים לה באופן נמרץ. למרות זאת ייתכן שמהלך כזה יניח את דעת הממשל האמריקאי המחפש כל שביב של שינוי כדי להיאחז בו באופן שיוכל להוות מנוף להגברת הלחץ על ישראל להפסקת הלחימה, לצד הבטחה לחידוש שיחות הנורמליזציה עם ערב הסעודית.

המהלך המסתמן הוא לא פחות מהיפוך יוצרות אזורי, כשאררה"ב, שאומנם ממשיכה, גם אם באופן מסויג יותר, לספק לישראל את מרחב הפעולה ברצועת עזה, מאותתת במעשה ובהצהרות על צמצום תמיכתה בישראל והגברת התמיכה ברשות הפלסטינית שחמאס יהיה לחלק ממנה. בראיית הממשל האמריקאי, היפוך היוצרות הזה, הכולל התבטאות פומבית בדבר האפשרות של הכרה אמריקאית במדינה פלסטינית, אמור להביא להפסקת הלחימה עם חיזבאללה בגבול הצפון, לסייע למתן את איראן בהפעלת שלוחיה, למנוע את הסכנה להתרחבות המלחמה האזורית, ובעיקר לאפשר לארה"ב שלא להעמיק את מעורבותה הצבאית באזור, ולבסוף, גם להציג את כל המהלך כהישג מדיני מרשים שיוכל לסייע לנשיא בקמפיין הבחירות.

אלא שאליה וקוץ בה. החזון האמריקאי אינו פוגש כלל את המציאות המזרח-תיכונית. ללא השמדת חמאס כמערכת צבאית ושלטונית לא תוכל לקום "רשות פלסטינית מחודשת", ולא יהיה לאיראן כל תמריץ לשנות את התנהלותה החתרנית והמתגרה. עצם שרידות חמאס כישות

שלטונית וצבאית יהיה כשמן בעצמות ציר ההתנגדות, תמריץ להמשך המאבק בישראל ובארה"ב ומתכון לאי-יציבות ביטחונית כרונית במרחב, ובכלל זה להתמשכות המלחמה ברצועת עזה ובזירות האחרות.

המענה ברצועת עזה צריך להתבסס על שני יסודות. הראשון § שליטה ביטחונית ישראלית מוחלטת, והשני § מענה אזרחי פלסטיני שיהיה תחת פיקוח של גורמים אזוריים או בינלאומיים. באשר למענה הביטחוני הרי שצה"ל יידרש לפעול באופן קבוע כדי לסכל כל ניסיון של גורמים עוינים לשקם את יכולתם הצבאית, להתעצם ולבנות תשתיות טרור חדשות. מדובר בתנאי הכרחי להבטחת תהליך הדה-חמאסיזציה שלמימושו תידרשנה שנים.

באשר למענה האזרחי, בשלב ראשון, וכל עוד הלחימה נמשכת, יידרש להימצא מנגנון לניהול הצרכים הבסיסיים של האוכלוסייה, ואילו בהמשך יידרש להימצא מענה רחב יותר להיבטים נוספים. לצורך זה נדרש יהיה למצוא מעטפת תומכת בינלאומית או אזורית. במאמר קודם שלנו הצענו לחשוב על משטר נאמנות שיהיו בו רכיבים מקרב המדינות הערביות השכנות, הנמנות עם המחנה הפרגמטי יותר. המעטפת הזו תנהל את השטח תוך יצירת התנאים להתפתחותה של הנהגה אזרחית מקומית.

ריצת האמוק האמריקאית לכפיית מדינה פלסטינית ביהודה, בשומרון וברצועת עזה מנותקת מהמציאות במזרח התיכון, מסכנת את היציבות האזורית ומוכיחה עד כמה אילוציה של ארה"ב והאינטרסים שלה משבשים את היכולת לראות באופן מפוכח את המציאות במזרח התיכון.

הרשות הפלסטינית חייבת לעבור תהליכי שינוי עמוקים, ואסור יהיה להסתפק רק במראית עין של שינוי או בתשלום מס שפתיים. מדובר ברשות כושלת, מסיתה ועוינת. התיקון הראשון המתחייב הוא שינוי מוחלט של תוכניות הלימודים ברשות. השינוי ייבחן לא רק בתכנים של ספרי הלימוד, אלא גם בהטמעתו בפועל בכל מוסדות החינוך הפלסטיניים. שנית, מתחייבת הפסקה מיידית של תשלום המשכורות והקצבאות למחבלים העצורים וכלואים בישראל בגין ביצוע פעולות טרור או למשפחותיהם של המחבלים שחוסלו או שנהרגו במהלך ביצוע פיגועי הטרור. שלישית, נדרש יהיה להחליף את ההנהגה הקיימת ולמגר את השחיתות והנפוטיזם שפשו ברשות הפלסטינית. את אלה לא ניתן לייצר יש מאין, ובעיקר מדובר בתהליך מורכב וממושך שאינו מתכתב כלל עם לוחות הזמנים של המאמץ האמריקאי, הנשען על הפעלת לחץ וכפיית מהלכים להפסקת המלחמה ולעיצוב הארכיטקטורה האזורית בהישענות על אבן הראשה של רשות פלסטינית מחודשת והכרה במדינה פלסטינית, וכל אלו עוד לפני הבחירות לנשיאות.